

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 342.9:004:347.998.85

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.4/42>**Чечотка В. Д.**<https://orcid.org/0009-0006-5964-9834>

ПРАВО ОСОБИ НА ОСКАРЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ, ПРИЙНЯТОГО З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

У статті досліджуються адміністративно-правові засади реалізації права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем. Обґрунтовано, що використання інформаційних систем у публічному управлінні не повинно призводити до звуження змісту або обсягу права особи на ефективний захист від неправомірних публічно-управлінських рішень. Особливого значення в таких умовах набуває забезпечення можливості з'ясування підстав прийняття рішення, перевірки коректності використаних даних, встановлення впливу автоматизованих процедур на його зміст, а також отримання ефективного адміністративного та судового захисту.

У статті аргументовано, що ступінь автоматизації процесу прийняття рішення має істотне значення для визначення обсягу процесуальних гарантій особи під час його оскарження. Акцентовано, що ефективність механізму оскарження безпосередньо залежить від забезпечення особи доступу до інформації про фактичні та правові підстави прийнятого рішення. Обґрунтовано, що складність технологічного механізму функціонування інформаційної системи не може виправдовувати непрозорість діяльності суб'єкта публічного адміністрування або позбавлення особи можливості ефективно спростувати рішення, яке стосується її прав та інтересів.

Автором проаналізовано проблеми визначення предмета перевірки під час оскарження таких рішень, зокрема співвідношення контролю за законністю публічно-управлінського рішення та перевірки процедур використання інформаційної системи. Доведено необхідність збереження належного людського контролю у випадках, коли автоматизоване рішення може мати істотний негативний вплив на правове становище особи.

На підставі проведеного дослідження визначено напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем. Аргументовано необхідність нормативного закріплення спеціальних процесуальних гарантій, які передбачали б право особи на отримання зрозумілого обґрунтування рішення, доступ до відомостей про використання автоматизованих процедур у процесі його прийняття, можливість оскарження як самого рішення, так і істотних порушень процедури його формування.

Ключові слова: публічно-управлінське рішення, право на оскарження, адміністративна процедура, інформаційні системи, автоматизоване прийняття рішень.

Постановка проблеми. Активне впровадження інформаційних систем у діяльність суб'єктів публічного адміністрування істотно впливає на порядок прийняття публічно-управлінських рішень та реалізацію прав осіб, яких такі рішення стосуються. Використання автоматизова-

ного опрацювання даних і цифрових алгоритмів здатне підвищити оперативність та ефективність публічного управління, однак водночас породжує нові ризики для забезпечення законності, обґрунтованості й прозорості рішень. У такому контексті особливої актуальності набуває забез-

печення права особи на ефективне оскарження публічно-управлінського рішення, прийнятого з використанням інформаційної системи, зокрема можливості перевірки підстав його прийняття, правильності використаних даних та дотримання встановленої процедури.

З огляду на це виникає необхідність у проведенні комплексного науково-правового дослідження адміністративно-правових гарантій реалізації права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем, а також визначення напрямів удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання щодо оскарження адміністративних актів досліджували такі науковці, як В. О. Величко, В. С. Зубенко, І. М. Кравчук, О. О. Маркова, Н. Р. Смірнова, А. Школик, та ін. Водночас у цьому дослідженні акцентовано увагу на недостатньо досліджених питаннях реалізації права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем, зокрема щодо визначення особливостей предмета такого оскарження, обсягу інформації, доступної особі для обґрунтування скарги, можливості перевірки автоматизованих процедур прийняття рішення та забезпечення ефективного адміністративного і судового контролю з урахуванням положень законодавства та сучасних наукових підходів у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей реалізації права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем, а також з'ясування проблем правового забезпечення ефективного адміністративного та судового контролю за такими рішеннями. Для досягнення поставленої мети були вирішені такі **завдання**: визначено зміст права особи на їх адміністративне та судове оскарження; з'ясовано особливості визначення предмета перевірки законності таких рішень, зокрема щодо використаних даних та автоматизованих процедур; окреслено основні проблеми забезпечення доступу особи до інформації про підстави прийняття рішення та його належного обґрунтування; розроблено пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення ефективної реалізації права особи на оскарження публічно-управлінських рішень, прийнятих із використанням інформаційних систем.

Виклад основного матеріалу. Використання інформаційних систем у діяльності публічної

адміністрації зумовлює необхідність переосмислення змісту права особи на оскарження адміністративного акта. Як слушно зазначає А. Школик, адміністративне та судове оскарження адміністративних актів є двома самостійними способами захисту прав, свобод і законних інтересів приватної особи, які мають бути чітко врегульовані законодавством із визначенням послідовності та умов їх використання [1, с. 72]. У контексті цифровізації публічного адміністрування це положення набуває додаткового значення, оскільки особа повинна мати можливість оскаржити не лише кінцевий результат діяльності адміністративного органу, а й ті процедурні та інформаційні передумови, які зумовили його прийняття.

Відправною нормативною гарантією є ч. 1 ст. 18 Закону України «Про адміністративну процедуру», відповідно до якої особа має право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу в порядку адміністративного оскарження та/або в судовому порядку. Водночас частина друга цієї статті покладає на адміністративний орган обов'язок повідомити особу про спосіб, порядок і строк оскарження адміністративного акта, який негативно впливає на її право, свободу чи законний інтерес [2]. Таким чином, законодавець закріплює альтернативність адміністративного і судового способів захисту, а не встановлює загального правила обов'язкового попереднього адміністративного оскарження.

Зміст права на адміністративне оскарження конкретизовано у ст. 78 Закону України «Про адміністративну процедуру». Воно належить особі, яка вважає, що адміністративним актом або його виконанням порушено чи може бути порушено її право, свободу або законний інтерес, а також особі, на права якої негативно впливає процедурне рішення, дія чи бездіяльність адміністративного органу [2]. При цьому законодавець передбачає широкий перелік способів захисту: припинення певної дії адміністративного органу; визнання дії протиправною та усунення її наслідків; визнання протиправним і скасування адміністративного акта; відновлення порушеного права та усунення негативних наслідків; визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

Право на оскарження такого акта не може бути ефективним, якщо особа не має можливості встановити, які саме відомості були використані адміністративним органом, звідки вони отримані, чи були вони актуальними та достовірними, яким чином були опрацьовані та який вплив мали на

кінцевий результат [3, с. 17]. Тому доступ до матеріалів адміністративної справи в цифровізованому провадженні повинен охоплювати не лише традиційні документи, а й релевантні цифрові дані, електронні документи, відомості про інформаційний обмін між реєстрами, результати автоматизованої перевірки та інші матеріали, без яких неможливо реконструювати процес формування рішення.

У цьому аспекті слушною є позиція І. Кравчук щодо необхідності створення правових механізмів, які забезпечують отримання юридично значущої інформації про порядок надання дистанційних адміністративних послуг, належну ідентифікацію особи, нормативне врегулювання міжвідомчої інформаційної взаємодії та юридичне оформлення електронних документів [4, с. 59].

Особливе значення у цьому контексті має Закон України «Про публічні електронні реєстри». Відповідно до його ст. 4 одними з основних принципів функціонування публічних електронних реєстрів є гарантування об'єктивності, актуальності, достовірності, повноти та захищеності реєстрових даних, презумпція їх достовірності, відкритість і доступність реєстрових даних, а також гарантування правоволодільцю доступу до будь-якої реєстрової інформації про нього, його майно, майнові, правові та інші спеціальні статуси [5]. Ці положення мають безпосереднє значення для реалізації права на оскарження, адже встановлюють не лише технологічні стандарти функціонування реєстрів, а й правові вимоги до якості інформації, яка потенційно може бути покладена в основу публічно-управлінського рішення.

Водночас ст. 19 Закону України «Про публічні електронні реєстри» встановлює, що інформація про об'єкти реєстрів є офіційною з моменту її внесення до відповідного реєстру, а внесена інформація презюмується достовірною [5]. Така презумпція є необхідною для стабільності цивільного та публічного обороту, проте вона не може тлумачитися як абсолютна заборона на оспорування реєстрових даних. Навпаки, закон прямо передбачає обов'язок повідомляти держателя або адміністратора реєстру про обставини, які дають обґрунтовані підстави вважати внесену інформацію недостовірною.

Отже, у випадку коли адміністративний акт прийнято на підставі інформації електронного реєстру, предметом оскарження фактично може стати не лише юридична оцінка адміністративним органом відповідних обставин, а й достовірність інформаційної передумови такого рішення. Особа

повинна мати можливість доводити, що реєстрові дані були помилковими, неповними, неактуальними або сформованими з порушенням установленої процедури.

Зазначені вимоги конкретизовано у ст. 72 Закону України «Про адміністративну процедуру». Мотивувальна частина повинна забезпечувати особі можливість правильно зрозуміти адміністративний акт та реалізувати право на його оскарження. У ній мають бути наведені фактичні обставини справи, зміст документів і відомостей, врахованих під час розгляду, посилення на докази та інші матеріали, на яких ґрунтуються висновки адміністративного органу, а також детальна правова оцінка встановлених обставин [2]. Таким чином, мотивування є не формальною частиною адміністративного акта, а передумовою ефективності права на його оскарження.

Отже, предмет перевірки під час адміністративного оскарження повинен охоплювати щонайменше чотири групи питань: 1) компетенцію адміністративного органу та наявність установленого законом підстави для прийняття акта; 2) правильність встановлення фактичних обставин; 3) достовірність, актуальність, повноту та законність використання цифрових даних; 4) дотримання порядку функціонування інформаційної системи та встановленої законом процедури автоматизованого опрацювання інформації.

Водночас важливо розмежовувати законність рішення та технічну безпомилковість інформаційної системи. Суд або суб'єкт адміністративного оскарження не повинен замінювати адміністратора системи чи проводити технічний аудит програмного забезпечення, якщо це не має правового значення для конкретної справи. Однак у разі доведення того, що технічний збій, помилка алгоритму, некоректний обмін даними між реєстрами або неправильне налаштування автоматизованої процедури вплинули на зміст адміністративного акта, такі обставини набувають безпосереднього юридичного значення та повинні бути включені до предмета перевірки.

У цьому контексті особливо важливою є позиція Н. Смірної, яка, досліджуючи реалізацію адміністративно-правових норм через інформаційно-комунікаційні технології, звертає увагу на необхідність належної організації інформаційної взаємодії та цифрової архітектури публічних послуг [6, с. 167]. Водночас, як слідує з положень Закону України «Про публічні електронні реєстри», реєстрова інформація може створюватися автоматично, зокрема шляхом електронної

інформаційної взаємодії реєстрів, а інформація, необхідна для надання публічних послуг, повинна отримуватися суб'єктом надання послуги безпосередньо з відповідних реєстрів [4]. Тому чим більше публічне адміністрування спирається на автоматизований обмін даними, тим більшого значення набувають правові гарантії перевірки їх походження та достовірності.

Зі свого боку, судове оскарження забезпечується ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), відповідно до якої кожна особа має право звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси. Серед способів судового захисту Кодекс передбачає, зокрема, визнання протиправним і скасування індивідуального акта, визнання дій або бездіяльності протиправними, а також інші способи захисту, які не суперечать закону та забезпечують ефективний захист прав, свобод та інтересів особи [7].

Отже, використання інформаційної системи не створює окремого виду судової юрисдикції чи спеціального способу судового захисту [8, с. 3]. Предметом адміністративного судочинства залишається перевірка рішення, дії або бездіяльності суб'єкта владних повноважень, однак у межах такої перевірки суд має дослідити цифрові обставини, які безпосередньо вплинули на формування спірного рішення.

При цьому КАС України встановлює важливу процесуальну гарантію у ч. 2 ст. 77: в адміністративних справах про протиправність рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок доказування їх правомірності покладається на відповідача. Більше того, суб'єкт владних повноважень повинен надати суду всі наявні в нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі [7]. У справах щодо автоматизованих рішень ця норма має особливе значення, адже істотна частина доказової інформації перебуває саме у володінні адміністративного органу або технічного адміністратора відповідної інформаційної системи.

Предмет доказування у таких справах, відповідно до ст. 73 КАС України, повинен визначатися з урахуванням не тільки фактичних обставин, що безпосередньо стосуються позивача, а й обставин, які підтверджують законність цифрового механізму формування спірного рішення. Водночас статті 74–76 КАС України вимагають, щоб докази були допустимими, достовірними та достатніми

[7]. Тому інформація, автоматично сформована інформаційною системою, не повинна набувати наперед визначеної доказової сили лише внаслідок свого цифрового походження. Її доказове значення залежить від законності джерела, способу формування, цілісності та достовірності відповідних даних.

Однак сучасне правове регулювання залишається недостатньо визначеним у частині права особи отримати пояснення щодо автоматизованого формування рішення. Законодавство достатньо детально регламентує форму адміністративного акта, його мотивування та доступ до реєстрової інформації, але не встановлює універсального переліку відомостей, які адміністративний орган повинен надати особі у разі, якщо рішення було сформовано або істотно визначено автоматизованою процедурою. Унаслідок цього може виникати ситуація, коли особа формально отримує мотивований адміністративний акт, але фактично не здатна зрозуміти, чому саме система сформувала відповідний результат.

З огляду на це вважаємо доцільним удосконалити адміністративно-правове регулювання шляхом закріплення спеціальної цифрової гарантії права на оскарження. Її зміст доцільно пов'язати з правом особи отримати у зрозумілій формі інформацію про факт використання автоматизованої процедури, джерела даних, істотні фактичні обставини, які були визначені системою, а також про посадову особу або адміністративний орган, відповідального за остаточне прийняття рішення.

Другою необхідною гарантією є закріплення обов'язку адміністративного органу у випадку оскарження автоматизованого рішення забезпечити повторний людський розгляд справи, якщо особа наводить обґрунтовані доводи щодо помилки у вихідних даних, неправильного застосування алгоритмічних критеріїв або інших обставин, які могли вплинути на результат. Такий підхід логічно впливає з частини третьої ст. 60 Закону України «Про адміністративну процедуру», відповідно до якої відповідальність за автоматично прийнятий адміністративний акт несе саме адміністративний орган [2].

Ще однією гарантією має стати чітке визначення того, що оскарження цифрового рішення включає можливість оспорування його інформаційної та процедурно-алгоритмічної основи. Така можливість особливо необхідна у випадках, коли рішення приймається на основі інформації, отриманої в порядку електронної взаємодії декількох реєстрів. Особа повинна мати право поставити

під сумнів не лише кінцевий юридичний висновок адміністративного органу, а й конкретну інформаційну передумову, яка стала його причиною.

Водночас адміністративне оскарження повинно залишатися реальним, а не суто формальним механізмом самоконтролю. О. Маркова, аналізуючи зарубіжний досвід, звертає увагу на переваги первинного перегляду адміністративного рішення самим органом або адміністративним органом вищого рівня, серед яких можливість самоконтролю, повторного вирішення справи по суті та зменшення навантаження на суди, водночас відзначаючи ризики упередженості та запізненого захисту [9, с. 155]. У цифровому середовищі ці ризики можуть посилюватися, якщо орган, який прийняв автоматизований акт, фактично обмежується підтвердженням результату, сформованого тією самою інформаційною системою. Тому особа, яка оскаржує цифрове рішення, повинна мати доступ до незалежного від первинного автоматизованого результату перегляду.

Таким чином, право особи на оскарження публічно-управлінського рішення, прийнятого з використанням інформаційної системи, слід розглядати як комплексне суб'єктивне публічне право, що включає можливість оскаржити сам адміністративний акт, його процедурні передумови, використані для його прийняття дані, а у випадках істотного впливу автоматизованих процедур – і законність застосування відповідного цифрового механізму. Ефективність цього права залежить від доступу особи до достатньої інформації про фактичні та правові підстави рішення, можливості спростувати недостовірні дані, перевірити правильність процедури їх автоматизованого опрацювання та отримати незалежний перегляд результату.

Відтак подальше вдосконалення адміністративно-правового регулювання доцільно здійснювати шляхом адаптації загальних гарантій адміністративного та судового оскарження до специфіки інформаційних систем. Зокрема, необхідно нормативно закріпити право особи на інформацію про використання автоматизованих процедур, деталізувати вимоги до мотивування рішень, прийнятих на підставі реєстрових даних, визначити обов'язок адміністративного органу зберігати цифровий слід формування рішення, забезпечити доступ до відповідних матеріалів у межах адміністративного та судового оскарження та гарантувати можливість людського перегляду автоматизованого результату.

Висновки. Таким чином, право особи на оскарження публічно-управлінського рішення, прийнятого з використанням інформаційної системи, охоплює не лише можливість вимагати перегляду його кінцевого результату, а й перевірку фактичних даних, покладених в його основу, дотримання адміністративної процедури та правомірності застосування автоматизованих засобів. Ефективність адміністративного і судового оскарження безпосередньо залежить від доступу особи до інформації про підстави прийняття рішення, його належного мотивування та можливості спростування недостовірних або неповних цифрових даних. З огляду на це цифровізація публічного адміністрування потребує посилення процесуальних гарантій особи, зокрема закріплення права на отримання інформації про використання автоматизованих процедур, джерела та зміст використаних даних, забезпечення належної фіксації процесу формування рішення та можливості його повторного людського перегляду.

Список літератури:

1. Школик А. Адміністративне та судове оскарження адміністративних актів: зарубіжний досвід та висновки для України. *Адміністративне право і процес*. 2026. № 1. С. 64–76. DOI <https://doi.org/10.32782/2227-796X.2026.1.06>.
2. Проадміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.
3. Величко В. О., Бондар А. О. Правові засади оскарження адміністративних актів органів місцевого самоврядування. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2025. № 2(32). С. 10–19. ORCID: 0000-0002-5540-5545, ORCID: 0009-0000-8736-9756.
4. Кравчук І. М. Правові особливості інформаційних суспільних відносин при наданні дистанційних адміністративних послуг. *Інформація і право*. 2019. № 1(28). С. 52–60.
5. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.
6. Смірнова Н. Р. Реалізація адміністративно-правових норм через інформаційно-комунікаційні технології: концептуальні засади. *Дис. ... д-ра філософії*: 081. Одеса, 2023. 228 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad7496e1-f719-43dc-a4a6-42875ff38866/content>.

7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
8. Зубенко В. С. Процесуальні засоби оскарження нормативно-правових актів у системі адміністративних судів. *Академічні візії*. 2025. № 48. С. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17329204>.
9. Маркова О. О. Оскарження адміністративного акта в межах адміністративної процедури: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник ХНУВС*. 2023. № 2(101). С. 151–162. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.2.44>.

Chechotka V. D. THE RIGHT OF AN INDIVIDUAL TO APPEAL A PUBLIC ADMINISTRATIVE DECISION MADE USING INFORMATION SYSTEMS

The article examines the administrative and legal principles of the implementation of the right of an individual to appeal public administrative decisions made using information systems. It is substantiated that the use of information systems in public administration should not lead to a narrowing of the content or scope of the right of an individual to effective protection against unlawful public administrative decisions. Of particular importance in such conditions is the provision of the possibility of clarifying the grounds for making a decision, checking the correctness of the data used, establishing the impact of automated procedures on its content, as well as obtaining effective administrative and judicial protection. The article argues that the degree of automation of the decision-making process is of significant importance for determining the scope of procedural guarantees of an individual during its appeal. It is emphasized that the effectiveness of the appeal mechanism directly depends on providing the individual with access to information about the factual and legal grounds for the decision. It is substantiated that the complexity of the technological mechanism of the functioning of the information system cannot justify the opacity of the activities of the subject of public administration or the deprivation of a person of the opportunity to effectively refute a decision that affects his rights and interests.

The author analyzes the problems of determining the subject of verification when appealing such decisions, in particular the ratio of control over the legality of a public administrative decision and verification of the procedures for using the information system. The need to maintain proper human control in cases where an automated decision can have a significant negative impact on the legal position of a person is proven.

Based on the research, directions for improving the administrative and legal regulation of a person's right to appeal public administrative decisions made using information systems are identified. The need for regulatory consolidation of special procedural guarantees is argued, which would provide for the right of a person to receive a clear justification for the decision, access to information about the use of automated procedures in the process of its adoption, and the possibility of appealing both the decision itself and significant violations of the procedure for its formation.

Keywords: public administrative decision, right to appeal, administrative procedure, information systems, automated decision-making.

Дата першого надходження статті до видання: 12.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026